

‘We hebben nog veel te leren’

Gesprek van Hub Crijns met Frans Wijsen, hoogleraar missiologie, interculturele theologie en interreligieuze studies, en Jorge Castillo Guerra, docent aan het Nijmeegs Instituut voor Missiologie, beiden verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Over migrantenparochies en hun activiteiten op het gebied van liturgie, catechese, diaconie en gemeenschapsopbouw weten de beide gesprekspartners alles, omdat ze zojuist een studie over de vijftig katholieke migrantenkerken in Nederland hebben afgerond. Het boek *Een gebedshuis voor alle volken* zal aan het begin van 2006 verschijnen.

Bijna alle migrantenparochies doen aan diaconie, volgens Jorge Castillo Guerra.

Hij onderscheidt verschillende vormen.

De eerste variant is de praktische vertaling van diaconie als hulpverlening. Hierbij gaat het om de concrete steun van de gemeenschap aan nieuwkomers, alleenstaande ouderen, vluchtelingen, mensen zonder verblijfsvergunning of andere vormen van pastorale, juridische, sociale of psychologische hulp die specifiek is voor migranten. Een opvallende tendens in deze diaconale hulpverlening is de wereldwijde oriëntatie: veel migranten helpen de families en bekenden in de landen van herkomst.

De tweede variant is de diaconie van de cultuur, waarbij het gaat om de brugfunctie die de gemeenschap vervult. Bijvoorbeeld in de Spaanssprekende gemeenschap: tussen de leden daarvan, die afkomstig zijn uit meer dan twintig Spaanssprekende landen, en de andere bewoners van Nederland. In de diaconie van de cultuur gaat het om de inspanningen van veel gemeenschappen om hun leden te helpen een echt thuis te vinden in Nederland. Deze vorm van diaconie is intercultureel, omdat ze helpt voorkomen dat migranten ontworteld raken. Op deze manier kunnen migranten hun identiteit als migrant verder opbouwen, als synthese van de cultuur van oorsprong en de nieuwe cultuur (of culturen) die ze tegenkomen in Nederland. Als derde variant begeleiden migranten, met name die uit het Zuiden (ook uit Zuid-Europa) hun diaconale praxis met het geloof, de hoop en de liefde. Veel diaconale activiteiten hebben in de migrantengemeenschappen een evangeliserend en getuigend element. Volgens Frans en Jorge kunnen al deze varianten een voorbeeld zijn voor de Nederlandse parochies en hun diaconale praktijk.

Diaconie is wederkerig

Binnen die diaconale vormen is er in de migrantenparochies volgens Jorge een verschil zichtbaar tussen westerse en niet-westerse parochies. In de westerse parochies is het diaconaal handelen naar buiten gericht: op andere mensen in nood, vooral in ontwikkelingslanden via bijvoorbeeld PLAN of door adoptie van gemeenschappen in Afrika. Hier loopt het handelen parallel aan de opvattingen van veel Nederlandse parochies. Bij niet-westerse (migranten)parochies richt het diaconaal handelen zich vooral op de eigen mensen, door bijvoorbeeld hulp te geven bij taalproblemen en analfabetisme, door psychische bijstand en directe opvang bij het samenleven in Nederland. Van dat wederkerige element kunnen we in de Nederlandse parochies nog veel leren. Daar is vaak nog onbekendheid met de hulpvragen vanuit de eigen gemeenschap, wat bijvoorbeeld blijkt uit vragen als: ‘Waar zijn al die armen dan?’.

Diaconie is wereldwijd

Vanuit het gezichtspunt van het werelddiaconaat frappeert het Frans hoe enorm de bijdrage is van migranten aan ontwikkelingshulp in hun thuisland. Hele dorpen en regio's draaien op de middelen die de migranten toesturen. Het bedrag overtreft in veel Afrikaanse landen de hulp van de bilaterale ontwikkelingshulp. De band met het thuisland is belangrijk, waarbij er

opnieuw verschil is tussen de westerse en niet-westerse migranten. Bij de westerse migranten is de 'drie generatietheorie' veelal van toepassing: de eerste generatie leeft cultureel in het land van herkomst, de tweede generatie leeft in twee landen en de derde generatie leeft hier. Bij de niet-westerse migranten geldt dit veel minder: er blijft een grote band met het thuisland. Vanuit de missionaire organisaties klinkt het geluid dat in de Nederlandse parochies de missionaire actie vermindert. De migranten kunnen hierin andere en levendige impulsen geven.

Diaconie is getuigend en verkondigend

Een ander opvallend element uit het onderzoek is de tendens dat Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse migranten aansluiting zoeken bij evangelische en pinkstergemeenten. Zij ervaren het diaconaal handelen van pastores of parochies (hulp bij formulieren, taalproblemen, de weg wijzen naar instanties) als te seculier. Ze zoeken bezieling, spiritualiteit, charisma.

Frans: 'Ik vind het vooral opvallend bij de Latijns-Amerikanen. In Latijns-Amerika zijn vanuit de parochies veel basisgroepen ontstaan, is de kerk verbonden met de armen, is er een bevrijdingstheologie ontstaan met een duidelijk diaconaal gezicht. En ook daar trekken de evangelische en charismatische bewegingen veel mensen aan. Blijkbaar is diaconie en diaconaal handelen in onze praktijk of in onze cultuur weggegroeid van de spirituele krachtbron. In de missie is dat spanningsveld ook aanwezig tussen missionaire verkondiging en sociale actie. Leg je het accent vooral op sociale actie dan loop je de kans een seculiere politieke club te worden. Leg je het accent vooral op missionaire verkondiging, dan loop je de kans een puur kerkelijke club te worden. Beide uitersten zijn niet gezond: het gaat om een praktijk waarin beide polen op een levendige manier aan bod komen.'

Dat dilemma is volgens Frans een cultureel verschijnsel en lastig op te pakken. Je ziet bijvoorbeeld dat bij de opleidingen de studenten voor studies in spiritualiteit, religie, counseling in de rij staan, terwijl de missionaire en diaconale studies minder studenten trekken. Ook hier is beeldvorming een sta in de weg. De eerste reeks studies leidt (ook) op voor goede maatschappelijk banen met carrière-perspectief, de tweede richting voor veel liefde- en projectwerk. Je ziet het dilemma ook in de samenleving: er is een stevige zoektocht gaande naar inspiratie, spiritualiteit, charisma en tegelijkertijd wil men sociaal-economische welvaart die vooral op persoonlijk consumeren, luxe is gericht.

We zijn er in Nederland blijkbaar heel goed in om de zaken uit elkaar te leggen. In de kerken is er arbeidsverdeling, die leidt tot rare schotten tussen liturgie, catechese, diaconie en gemeenschapsopbouw. Ook de samenleving kent van die rare mechanismen. Zo ontvangen moskeeën subsidies van de overheid, omdat ze erkend zijn als culturele verenigingen, en migrantenparochies ontvangen die niet, met een beroep op de scheiding tussen kerk en staat. Wat we zouden moeten en kunnen leren, is hoe wij ons diaconaal handelen kunnen verbinden met levende spiritualiteit, charisma en gebed.

Diaconie is kerkvernieuwend

Rond diaconie en migranten komt volgens Frans en Jorge een cultureel dilemma aan het licht waarin de nodige tragiek schuilt. Nederlanders denken bij diaconie (in Nederland of in de wereld) aan arme sloebbers, die geholpen moeten worden. Nederlandse diaconale hulpverleners leven meestal in een besef van bestaanszekerheid, hebben een socio-economische hogere positie, een betere opleiding, hebben een eigen identiteit, waardoor de hulpontvangers niet gelijk zijn aan hen, aan 'onzelf'. Er is een tendens dat de sociaal-economische kloof tussen Nederlanders en migranten kleiner wordt, maar ook een tendens dat de culturele kloof juist groter wordt. Die laatste tendens wijst eerder op segregatie en uit elkaar gaan dan op samenwerking. Zo kan het gebeuren dat er tussen

Nederlandse parochies en migrantengemeenschappen vaak alleen een economische band is: de eersten verhuren hun eigendommen aan de laatsten. Er zijn stadsparochies die dramatisch vergrijzen en nood hebben aan koorleden, kerkbestuurders, vrijwilligers en kerkbezoekers. In diezelfde wijken bloeien de migrantengemeenschappen. Ondanks het gebruik van eenzelfde gebouw is er geen contact, geen communicatie. Het is voorgekomen dat een bisdom met de Nederlandse parochie onderhandelt over het sluiten van het kerkgebouw, terwijl de grote migrantenparochie van niets weet. Onder de Nederlanders leeft ook veel onbehagen. Zo zegt een parochiebestuurder in een volkswijk: 'De allochtonen hebben ons alles afgepakt, maar aan de kerk komen ze niet. Die laten we ons niet afpakken.' Ook hier vormt cultuur een hinderpaal.

Bekeken vanuit het oogpunt van samenwerking, wederkerigheid en leren van elkaar zijn wij Nederlanders de arme sloebers, de hulpbehoevenden. Het voortbestaan van onze kerken is een probleem. Durven wij het aan om dit probleem te benoemen en over onze vooringenomenheden heen hulp te vragen bij de migrantenparochies? Indien ja, dan krijgt diaconie nog een vierde vorm: die van vernieuwing en kerkopbouw naar een levende gemeenschap in de stadswijken. Parochieopbouw en kerkvernieuwing zijn de instrumenten om de geloofsgemeenschap representatief te laten zijn voor wijken waar mensen uit veel culturen samenleven. Diaconie is daarin heel belangrijk. Het is een uitdaging voor de Nederlandse parochies en voor de migrantenparochies om zo'n vernieuwing en samenwerking met elkaar aan te gaan.